

Ministerie van Defensie

T.a.v. NPRD

Betreft zienswijze MER NPRD

Geachte heer/mevrouw,

Onlangs heeft u de de locatiekeuzes bekend gemaakt voor de gewenste uitbreidingen van Defensie. Dit heeft u gedaan in het kader van het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (hierna: NPRD). Onderdeel van deze locatiekeuze is de milieueffectrapportage (hierna: MER).

Wij willen als Stichting Explosievrije Kop van de Veluwe middels deze brief een zienswijze indienen, aangezien wij diverse onvolkomenheden zien in zowel de MER als de door u opgestelde motivatie. Zoals u zelf aangeeft in MER NPRD deel A is in Nederland een planmer verplicht voor plannen en programma's die kaderstellend zijn voor mer- (beoordelings)plichtige projecten. Dit geldt ook voor plannen en programma's waarvoor een passende beoordeling moet worden gemaakt (als significante effecten op Natura 2000-gebieden niet uitgesloten kunnen worden). Beide zijn van toepassing op het NPRD en dus niet vrijwillig.

Wij willen nogmaals benadrukken niet tegen Defensie en haar activiteiten te zijn, maar willen graag dat we als goede burens samen kunnen leven. Waarin Defensie haar activiteiten optimaal kan uitvoeren, maar waar de omwonenden ook een leefbaar woonklimaat blijven behouden. De huidige door u gepresenteerde uitbreidingen lijken (deels) strijdig met een goed leefklimaat. Wij zullen hieronder onze zienswijze puntsgewijs weergeven en ons voornamelijk richten op het ASK, inclusief Woldberg en Wezeperberg, Lelystad Airport en helikopterlandingsplaats Olst en Kampen.

Cumulatie:

Op basis van de wetgeving is het noodzakelijk dat er gekeken dient te worden naar de **cumulatie van activiteiten** in een gebied. In de MER is er voor het ASK slechts gekeken naar de uitbreiding van mobiel schieten van 120 mm mortieren. Met de opmerking dat in het NPRD gaat het om schieten met 120 mm mortieren als nieuwe activiteit. In het plan-MER gaat het nog slechts om het verhogen van de schietpositie van 120 mm mortieren. Hoe is dit te verklaren?

Hoe dan ook, wij missen in de cumulatie de effecten van de uitbreidingen op het ASK, het willen gaan graven van schuttersputjes/loopgraven en het hiervandaan schieten naast het ASK, de diverse (nieuwe) helikopterlandingsplaatsen met bijbehorende aanvliegeroutes en nieuwe vliegbewegingen rondom het ASK, de nieuw op te starten drone landingen en aanvliegeroutes en de al bestaande activiteiten van Defensie in dit gebied (verschillende kazernes met bijbehorende activiteiten en de uitbreidingen van het ASK welke reeds zijn aangevraagd maar nog niet vergund).

Er is nu reeds al sprake van een overbelaste situatie bij ruim 1700 woningen in de omgeving van het ASK. Hier is de geluidsbelasting inmiddels hoger dan 50 dB(A) oplopend tot 60 dB(A). Het toevoegen van het schieten van 120 mm mobiele mortieren, helikopters, drones en het eventuele schieten op de Wezeperberg zal in een reeds overbelaste situatie niet kunnen.

Wij verzoeken u dan ook geen salami tactiek toe te passen, maar alle activiteiten van Defensie integraal te behandelen en hiervoor een onderzoek naar de cumulatie uit te voeren.

Helikopterlandingsplaatsen:

In de MER wordt er, alle helikopteractiviteiten opgeteld uitgegaan van ruim 9400 nieuwe vliegbewegingen per jaar rondom het ASK.

Ter vergelijking op Lelystad Airport praten we over 10.000 burgerluchtvaart vluchten. De genoemde aantallen zijn dan ook veel te veel voor het reeds overbelaste gebied. Dit vanwege de geluidsbelasting, de schade aan de natuur, verstoring van stiltegebieden en de uitstoot van stikstof.

Niet bekend is wat de aanvliegroutes zijn voor deze helikopters, wat zeker ook van belang is voor het geluidsaspect. Dit onderdeel is in zijn geheel niet meegenomen in de berekeningen. Aanvliegroute Wezeperberg is bijvoorbeeld niet te bereiken via het ASK (tijdens oefeningen). Blijft er alleen over dat er via Heerde/Wezep/Hatterm wordt aangevlogen. Dit gaat dan over of vlak langs woonkernen of over N2000 gebieden. Dat Defensie incidenteel op 600 voet over gebieden mag vliegen is bekend. Nu echter op o.a. de Wezeperberg potentieel 8500 in zijn geheel nieuwe landingen komen, op een plek waar op dit moment geen enkele vliegbeweging bestaat, zijn de aanvliegroutes relevant en hadden dan ook meegenomen moeten worden in de MER (en berekeningen cumulatie). Ook dient duidelijk in beeld te worden gebracht welke helikoptercircuits worden opgezet en uitgevoerd en de impact hiervan op het gebied.

Er is bij de berekeningen uitgegaan van een standaard helikopter. Er kan dus sprake zijn van een onderschatting van de geluidsbelasting, hierom dient er juist gerekend te worden met de grootste helikopters.

Ten Zuid/Westen en Noord/Oosten van het ASK zijn diverse woonkernen gelegen. De geluidsbelasting op deze woningen zijn onvoldoende meegenomen.

Landelijk wil Defensie 24.000 helikopterlandingen per jaar kunnen uitvoeren. Het aantal dat momenteel landelijk wordt aangevraagd/geplot in het NPRD is echter vele malen meer, en moet dus nader ingekaderd worden om de belasting op milieu en natuur te minimaliseren (onderzoeksvraag van de MER). Dit biedt ook rechtszekerheid aan inwoners.

Bij de geluidsbelasting is men uitgegaan dat de geluidsproductie rondom de landingsplaats hetzelfde is en de helikopters vanaf iedere richting kunnen aanvliegen/wegvliegen. Dit is voor zowel het ASK, de Woldberg als de Wezeperberg onjuist. Immers door de beperkingen van het ASK, waar men met mortieren schiet, kan men hier niet overheen vliegen. Het aanvliegen/wegvliegen zal dus slechts vanaf de richting van het ASK gaan (halve cirkel ipv gehele cirkel).

Effecten op de flora en fauna zijn niet in beeld gebracht ten opzichte van de referentiesituatie.

Hierbij dienen ook de bossen (zoals o.a. Zwolse bos) te worden meegenomen om te bepalen wat de effecten zijn op deze N2000 gebieden.

Het onderliggende rapport van Antea gaat uit van 55 dB Lden als een acceptabele grenswaarde. Naar onze mening is een norm van 55 dB Lden onacceptabel. De gangbare, wettelijk vastgelegde norm is 50 dB Lden en dat is al ruim drie keer (3.16) minder geluid. Daarnaast is 55 dB Lden ook veel hoger dan wat de WHO om gezondheidsredenen als maximum adviseert: 45 dB Lden. Dit ook nog eens gezien naast de reeds aanwezige geluidsemissies van o.a. het ASK is dit dus niet passend in dit gebied.

Wij komen tot de conclusie dat 9400 helikopterlandingen in dit gebied veel te veel is, meer specifiek 8500 bij de Wezeperberg is onaanvaardbaar dit mede vanwege de huidige activiteiten en de overige gewenste uitbreidingen zoals drones, mobiele mortieren, graven en Lelystad Airport.

Ook de vliegroutes van de helikopterlandingsplaats Olst/Welsum en Kampen dienen afdoende te worden onderzocht en meegenomen in de geluidsbelasting voor het gebied.

In de MER wordt wisselend gesproken over de definitie van vliegtuigbewegingen. Enerzijds wordt gezegd dat het stijgen en landen 2 vliegtuigbewegingen zijn. Een andere keer wordt er gesproken dat het landen en stijgen slechts 1 vliegtuigbeweging is. Hierdoor kan er geen inzicht worden gekregen in de effecten van de gewenste ontwikkeling.

In de MER staat (6.12.3) dat het lastig te zeggen is of het toevoegen van helikopterlandingsplaatsen tot een toename van aantasting of verstoring leidt. Een MER is juist bedoeld om dat soort zaken te onderzoeken. Breng daarom in kaart hoe vaak, wanneer en met welke geluidbelastingen de omgeving te maken krijgt. Lijkt ons daarom een taak voor dit onderzoek.

In de MER wordt voor het onderdeel geluid uitgegaan van 1 norm voor de gehele dag. In de MER staat dat er gevlogen kan worden tot 1 uur in de nacht. Los dat er in de avond en nacht een lagere geluidsnorm zou moeten gelden, is het niet aanvaardbaar dat er tot deze tijden gevlogen kan worden. De nachtrust is daardoor derhalve kort dat er niet gesproken kan worden van een voldoende tijd voor herstel. Dit kan op korte termijn leiden tot vermoeidheid, concentratieproblemen en prikkelbaarheid. Op lange termijn vergroot slaapttekort het risico op obesitas, diabetes, hart- en vaatziekten, depressie, dementie en een verzwakt immuunsysteem. Mede gezien de hoeveelheid activiteiten in dit gebied die ook de avond en nachtrust kan verstoren is dit hierom onacceptabel.

Mobiele 120 mm mortieren:

Onderzoek in de MER is onvolledig. Er dient onderzocht te worden of er alternatieven aanwezig zijn voor de gewenste ontwikkeling. De mogelijkheid van het schieten van oefenmunitie is in zijn geheel niet meegenomen. De oefenmunitie is beschikbaar, maar dient echter wel door Defensie te worden aangeschaft.

Hierdoor zal de overlast voor omwonenden en de flora en fauna verminderen. Dit alternatief zal dan ook alsnog meegenomen moeten worden.

Ook zien wij dat het noodzakelijk is om een continu meetnetwerk voor geluid en trillingen om het ASK aan te leggen om zo de daadwerkelijke geluidsbelasting te bepalen.

Uitbreiding gebieden ASK:

In de MER staan 3 gebieden die worden aangewezen als uitbreidingslocatie voor het ASK, te weten locaties B, C en D. Wij zullen ze hier afzonderlijk behandelen:

Locatie D:

In zijn geheel wordt hier voorbij gegaan aan de motivering. Niet duidelijk is waarom dit gebied, dat een N2000 gebied is, aan het ASK moet worden toegevoegd. Dit deel wordt nu reeds wekelijks afgesloten d.m.v. bordjes die worden opengeklapt. Door de huidige bordjes te vervangen voor vaste borden hoeft men niet wekelijks de huidige bordjes open te klappen (alternatief die niet is onderzocht). Defensie beoogt kennelijk geen activiteiten in dit gebied, behoudens 1 tot 2 uitkijktorens. Hiervoor hoeft niet een dermate groot gebied (N2000) aan de inrichting te worden toegevoegd. Slechts die 2 kleine plekken van een uitkijktoren is voldoende om toe te voegen aan het gebied.

Dit voorkomt ook dat in de toekomst nieuwe, extra milieubelastende, activiteiten in het gebied gaan plaatsvinden, aangezien het gebied dan toch al onderdeel is van het ASK.

Maar als men toch besluit tot uitbreiding gebied D en daardoor het verplaatsen van het hekwerk, betekent dit ook een verkleining van het leefgebied voor o.a. grote hoefdieren. Hierdoor optimalisatie (en compensatie?) nodig.

Locatie C:

Deze locatie gaat over de Zuidweg. Dit kan leiden tot de sluiting van de weg, hetgeen onaanvaardbaar is. De noodzaak van dit gebied is ook onvoldoende aangetoond. Immers met pantserhouwitsers is vanuit deze plek niet op te stomen en te schieten (men moet dan naar de westkant en 2 wegen oversteken).

Als men dit voor iets anders wil gebruiken (zoals het opzetten van Kampementen) is de motivering dus niet juist en zal hier opnieuw onderzoek naar moeten plaatsvinden. Het betreft hier een N2000 gebied waar onvoldoende de effecten van de activiteiten op dit gebied zijn onderzocht.

In het gebied zijn o.a. grafheuvels gelegen. Deze hebben een cultuurhistorische functie en zijn ook van belang voor de recreatie.

Niet onderzocht in de MER is welk effect tanks/mobiele mortieren en activiteiten hebben op deze grafheuvels.

Locatie B:

De geluidsbelasting op de reeds overbelaste woning is niet onderzocht. Er zal door tanks en andere voertuigen extra geluid op de woning komen waardoor de reeds overbelaste situatie zal toenemen.

Ook zal het fietspad open moeten blijven o.a. vanwege de recreatieve functie van dit gebied.

Resume: op alle 3 genoemde gebiedsuitbreidingen van het ASK zijn de indirecte effecten van uitbreiding niet in beeld gebracht. Door de grotere manoeuvreerruimte is er ook ruimte voor meer en andere oefeningen op het oorspronkelijke terrein. Deze indirecte effecten dienen ook in de cumulatie worden meeberekend.

Drones:

Onvoldoende in het MER zijn de effecten van uitstoot van vervuilende stoffen en de geluidsbelasting van de drones onderzocht. Het gaat hier om 1100 vliegbewegingen per route. Voor het ASK gaat het dan om 2200 bewegingen (naar Deelen 1100 en naar Marknesse 1100). Wat voor effect heeft dat op de N2000 en de omwonenden (zowel bij ASK als onder de route). Ook de externe veiligheidsaspecten zijn onvoldoende onderzocht. Het gaat hier om onbemande drones, wat zijn de effecten van het neervallen van de drones met 500 kg lading als er sprake is van een calamiteit of disfunctioneren. Bij Omgevingsveiligheid is gekeken naar de kans dat een drone op een locatie waar gevaarlijke stoffen worden gebruikt terecht komt. Het zou goed zijn om ook naar de kans dat een drone op woningen en andere kwetsbare objecten terecht komt te kijken. Bij vliegvelden gebeurt dat ook.

Ook het effect op o.a. de vogels in dit gebied waaronder de Wespandief zijn onvoldoende onderzocht. Dit mede omdat de vlieghoogte ook de hoogte is waar vogels vliegen (ook in zwermen)

Ook het effect op het huidige vliegverkeer en de effecten op het luchtruim zijn in zijn geheel niet onderzocht.

Er wordt met de geluidscontour uitgegaan van een steil glijpad. De type drone die ingezet gaat worden is nog niet bekend. Hierdoor kan niet worden vastgesteld of de aan te schaffen drones deze steile benadering daadwerkelijk kunnen doen, waarmee de potentiële geluidscontour nietzeggend is.

Vanwege het gebrek aan geluidskennis van de drones is men maar uitgegaan van de geluidsproductie van een r22 helikopter. Op grond waarvan is gekozen voor het kleinste type helikopter? Hoe representatief is deze helikopter? Is het niet aannemelijk dat drones een hele andere geluidsspectrum (toonhoogtes) hebben? Bij een dergelijke steile nadering zal dit leiden tot autorotatie, echter autoroterende helikopters produceren minder geluid. Niet afdoende duidelijk is of men van deze gegevens is uitgegaan. Er worden nu al veel

militaire drones ingezet. Zijn de geluidskenmerken niet inmiddels al bekend? Zo niet, dan is dit het moment om hier onderzoek naar te doen.

Gezien bovenstaande is de berekening in de MER niet afdoende onderbouwd.

Onvoldoende duidelijk is wat de landingsplaats van de drones zijn op het ASK, waardoor de potentiële geluidsdruk (al dan niet middels cumulatie) onvoldoende in beeld is gebracht.

Gesteld wordt dat de behoefte aan drones geen effect heeft op weidevogelgebieden. Waar is dit op gebaseerd? In het Wapenvelderbroek ligt een ganzenrustgebied.

Tabel 2.2 Verstoring van soorten: waar is deze op gebaseerd?

Graven:

Het gebied heeft archeologische meerwaarde onvoldoende is onderzocht wat dit kan betekenen.

Daarnaast zijn de effecten op de N2000 onvoldoende onderzocht. Denk aan de kleine wrattenbijter en andere flora en fauna.

Lelystad Airport:

Niet aangegeven is welke vliegroutes de F35 zal nemen. Hierdoor is het effect van de F35 onvoldoende in beeld gebracht. Nu is niet in beeld te gebracht welk effect dit heeft op de omliggende gebieden.

Ook wordt aangegeven dat pas na de zomer een besluit wordt genomen rondom de burgerluchtvaart. Het gebied in de Kop van de Veluwe wordt al uitermate overbelast door o.a. geluid van Defensie. Het extra toevoegen van laagvliegende burgerluchtvaart die juist in dit gebied nog verder zal stijgen (extra geluid) is uitermate onwenselijk. Het doorgaan van de burgerluchtvaart op Lelystad zal dus vermeden moeten worden. Ook zal deze vanwege de combideal verbonden worden aan de defensieplannen en in deze MER meegenomen moeten worden.

Raccordement 't Harde

Bij de beschrijving van de behoefte om het raccordement 't Harde uit te breiden staat dat de behoefte om materieel per rail te vervoeren groeit.

Wat betekent dit voor hinder langs de betreffende spoortrajecten? Past dit binnen de geluidproductieplafonds?

Ruimtebeslag in N2000 door de aanleg kan niet gemitigeerd worden. Deze moet derhalve gecompenseerd worden. Onvoldoende is aangetoond dat op de locatie waar nu reeds bebouwing is, hier ook het raccordement gerealiseerd kan worden.

Alternatieven:

Onderdeel van deMER dient te zijn dat er onderzocht wordt of er alternatieven zijn voor de gewenste ontwikkeling die minder (milieu en natuur) impact hebben. In de alternatieven is onvoldoende gekeken naar de mogelijkheden van o.a. oefenen in het buitenland. Dit mede voor de activiteiten die veel overlast voor inwoners zullen veroorzaken. Ook alternatieven zoals oefenmunitie zijn niet onderzocht.

Motivatie eigen noodzaak:

In het onderzoek wordt uitgegaan van de door Defensie aangedragen aantallen. Niet inzichtelijk gemaakt door Defensie is dat de gewenste hoeveelheden e.d. onder andere wordt gebruikt door buitenlandse Defensie eenheden (verhuur van trainingsmogelijkheden).

Niet onderzocht is of deze uitbreidingen (dus die niet van Nederlandse Defensie zijn) wel daadwerkelijk nodig zijn, danwel dat deze activiteiten ook gezamenlijk op grotere oefenterreinen in het buitenland uitgevoerd kunnen worden. De noodzaak is dus onvoldoende aangetoond.

N2000

Alle gewenste ontwikkelingen bevinden zich in een N2000 gebied. Niet inzichtelijk gemaakt is wat de situatie is ten tijde van de referentiesituatie. Alle wijzigingen dienen ten opzichte hiervan te worden beoordeeld en getoetst. Ten onrechte wordt uitgegaan van een reeds vergunde situatie van het ASK. Het ASK en omliggende kazernes hebben momenteel echter geen natuurvergunning.

Effecten van de wijziging kunnen dus niet ten opzichte van de huidige (al dan niet via een milieuevergunning verleende) situatie worden beoordeeld, maar dienen te worden gezien naar de situatie zoals deze daadwerkelijk was ten tijde van de aanwijzing van het N2000 gebied de Veluwe.

Dit zowel voor de effecten op de Flora en Fauna.

Er ontbreekt in zijn geheel een ADC toetsing voor alle gewenste ontwikkelingen. Hierdoor heeft er onvoldoende belangenafweging plaatsgevonden.

In het MER wordt voor de natuuronderdelen uitgegaan van de ecologische onderzoeken uitgevoerd door Defensie zelf. Hier kan sprake zijn van de slager die zijn eigen vlees keurt. Er dienen onafhankelijke onderzoeken plaats te vinden naar o.a. de ecologische kwaliteit van de natuur op het ASK en de effecten van de gewenste ontwikkelingen op dit N2000 gebied.

Compenserende maatregelen:

Pas na totale realisatie van het NPRD zal er compenserende maatregelen plaatsvinden van de N2000. Dit is veel te laat. De compenserende maatregelen dienen voorafgaand aan de realisatie te worden gerealiseerd. Dit om een goede staat van instandhouding te garanderen.

Recreatiezonering:

Delen van de gebieden en aansluitende gebieden zijn aangewezen in de recreatiezonering. De extra effecten op deze gebieden zijn dermate dat deze gebieden juist ongeschikt worden voor de recreatie. Hierdoor zal de druk op de overige natuurgebieden op de Veluwe sterk toenemen. Deze verplaatsing van effecten zijn in zijn geheel niet onderzocht in het MER, maar wel van belang in de belangenafweging.

Geluid:

Hierboven hebben we al veel geschreven over het onderdeel geluid bij de activiteiten. Niet genoemd maar zeker zo belangrijk dat bij de beoordeling van het onderdeel geluid alleen is gekeken naar de gemiddelde geluidsemisatie (Lden). Niet gekeken is naar de piekniveau's (Lamax) die echter bij de genoemde activiteiten zoals schieten van mortieren en helikopters wel degelijk van belang zijn. Er dient derhalve nog een nader onderzoek te komen naar de Piekniveau's mede in relatie tot de reeds aanwezige activiteiten in dit gebied.

Stikstof:

De gewenste uitbreidingen hebben gevolgen voor de stikstofemissie in de reeds overbelaste N2000 gebieden. Er dient onderzocht te worden wat de effecten zijn van de gewenste uitbreidingen op de N2000 gebieden qua stikstof.

Brandgevaar:

Door de gewenste activiteiten in en rondom de bossen van het ASK bestaat er een grotere kans op bosbranden. Dit o.a. door het % dood hout wat in deze gebieden dient te zijn en de naaldhoutbossen.

De bossen liggen aansluitend aan andere grote bosgebieden, wat de kans op een zeer grote bosbrand sterk vergroot. De effecten hiervan zijn niet in beeld gebracht (externe veiligheid). Een voorbeeld hiervan is de brand die afgelopen jaar in Ede heeft plaatsgevonden.

Stiltegebieden:

Rondom het ASK bevinden zich ook stiltegebieden. Niet onderzocht is wat de uitbreidingen voor effect hebben op deze stiltegebieden.

Conclusie:

Wij komen tot de conclusie dat het MER onvolledig is uitgevoerd. Alternatieven zijn onvoldoende onderzocht en de motivatie van de noodzaak van de maatregelen onvoldoende uitgewerkt.

Daarnaast zijn de voorgestelde hoeveelheden helikopterlandingen in een reeds overbelaste situatie onaanvaardbaar. Dit zal ook moeten blijken uit een nu niet uitgevoerde cumulatieve toets.

COVM:

Wij verzoeken u tot het instellen van een Commissie Overleg en Voorlichting Milieu rondom een aantal landmacht locaties (denk aan ASK, ISK en Reek). Participatie van o.a. inwoners is een belangrijk gegeven en er kan op deze wijze vorm aan worden gegeven.

Met vriendelijke groet,

Namens Stichting Explosievrije Kop van de Veluwe